

elemezi. A III. 8. az egész plotinoszi rendszert — minden szépségével, újszerűségével, de egyúttal minden homályosságával és ellentmondásaival is — »in nuce« magában foglalja s ép ezért Becker szöveginterpretációjának olvasását nagyon ajánlhatjuk.

Az olvasó azzal a meggyőződéssel teszi le a könyvet: milyen kár Otfrid Beckerért, ezért a lengyel hadjáratban elesett fiatal német tudósért, aki bizonyára még sok kitűnő munkával gazdagította volna az egyre fejlődő modern Plotinos-irodalmat.

Magyaryné Techert Margit.

Kurt Gauger: Begriff und Gestaltung des Unterrichtsfilms. 2. bővített kiadás. Stuttgart és Berlin. 1940. 8-r., 116 l.

Az emberiség életében megállás nincs. A technika minden erejével arra törekszik, hogy az ember életét könnyebbé és szebbé tegye. A technika terén az utópia határain járunk már és mégis mindig azon törjük a fejünket, hogy valami új »csodával« tegyük kényelmesebbé életünket. Az iskola sem akar ezen a téren elmaradni. A célkitűzései ugyan az egyes korszakokban politikai okokból látszólag változnak, de a végső cél mindig egy és ugyanaz marad: a tökéletesebb és jobb ember kiművelése. Ha a végcél nem is változik, mert nem változhat meg soha, az eszközök a cél elérésében állandó fejlődésnek vannak kitéve. Az iskola célját tekintve konzervatív intézmény, de ha a tanítás eszközeit tekintjük, a haladás legbátrabb intézménye. A találmányok egész sorát állítjuk az iskola életébe, hogy a tanulók és a tanárok munkáját könnyebbé tegyük.

A fenti mű is ezt a célt szolgálja. Nyolc cikkirő 10 tanulmányban mutat rá arra, hogy a filmnek milyen fontos szerepe van az iskola életében. Amikor a filmet felfedezték, az első cél, amelynek szolgálatába igyekeztek állítani, akkor is a tudomány volt. Ez a cél vezette Pfeffer tanárt, a lipcei növény-tani intézet igazgatóját is, amikor már 1899-ben filmen mutatta be a növények életét. A XX. század elején még csak gyenge kísérletek voltak ezen a téren, de amióta a hangos film meghódította az egész világot, a mozigépet az iskolában nélkülözni nem lehet. Ma már ott tartunk, hogy nemcsak a földrajz tanításánál forgatjuk nagy sikerrel a filmet, hanem alig van óra, amikor lez a tanárnak jó segédeszköze ne lehetne. A filmet már minden iskola-típus beállította a nevelés szolgálatába, de különösen a szakiskolák alkalmazták bámulatos eredménnyel. A kollektív nevelés szempontjából is nagy jelentősége van a filmnek, mert a tömegnevelés egyik nélkülözhetetlen tényezője. Ma már a könyv egyik cikkirőjével együtt nyugodtan mondhatjuk, hogy a film az iskolában nélkülözhetetlen és pótolhatatlan tanítási és nevelési eszköz.

Vavrincz Béla.

Friedrich Schneider: Proxis der Selbsterziehung in 48 erläuterten Beispielen. Freiburg im Br., 1940. 8-r., XI + 279 lap.

Az »ön«-ök századát éljük jó és rossz értelemben. Önismeret, önművelés, öntevékenység, *önnevelés*, majd önellátás, önkormányzat stb. Ez az excentrikus irányzat mostanában divatos jelszó lett: jel és szó, amely hivatva látszik a külső nevelésnek alátámasztására a belső útján.

Az önevelés nálunk dicső multra tekinthet vissza: gr. Széchenyi István döblingi sarokszobájában könyvet irt az »Önismeret«-ről és Béla fia számára készített intelmeiben az önevelésnek evangéliumát fektette le (Várad J.). Buzás László a »Magyar Gyermekeknévelés«-ben közölte e tárgyról szóló doktori értekezését, Ambrus Bélától pedig »A nevelő önevelés« címmel jelent meg 1940-ben egy 45 l. terjedelmű tanulmány. Egyébiránt ez a látszólag újszerű kérdés sem mai keletű. Lásd pl. Mason J.: A treatise on self-knowledge (London, 1818), Degerando J. M.: Du perfectionnement moral, ou de l'éducation de soi-même (Paris, 1824. két kötet.).

Szerzőnk kellő hivatottsággal már régóta foglalkozik ezzel a fontos pedagógiai tényezővel: *Die Selbsterziehung, Wissenschaft und Übung* (1935, 300 l.). *Selbsterziehung und Selbstverwirklichung* (Hochland 1937—38, 465. l.). Előttünk fekvő új munkája, amely az előbbinek gyakorlati kiegészítője, az olvasót útbaigazítani igyekszik az öntökéletesedésre szolgáló eljárások, eszközök tekintetében; figyelmezteti a felmerülő veszélyforrásoknak, úgyszintén saját hibáinak elkerülésére. Könyve nem »tárgyalja« rendszeresen és elméletileg az önevelést, nem közöl recepteket és módszereket; a közölt »eset«-ek sem arra valók, hogy ki-kik azoknak és önmagának pontos vizsgálata nélkül kövesse, hanem arra, hogy belátások és viselkedések útján felkeltse és fokozza az önmagán végzendő erkölcsi munkára alkalmas erőket az egész emberre és a közösség tagjára való tekintettel, célkitűzéssel.

Könyvünk a kazuisztikán épül fel: különböző területeken és korokban évek hosszú során folytatott, a gyakorlatból elesett megfigyeléseknek, élmény-eseteknek részletes leírása lélektani légkörben, majd a végén egyenként vagy csoportosan leszűrt tanulságok. A 48 élményt 4 főrészbe foglalja össze: az önevelés alakjai, eszközei, céljai, önismeret és önámítás, részletes és áttekinthető tájékoztatással a tartalomjegyzékben. A főbb területek a következők: vallás és egyház (Szent Henrik, Ketteler és Korum püspökök, Engling, továbbá a 16. és 17. eset), humanisták és államférfiak (Hamann, Morus Tamás, Franklin Benjámint),¹ nők (Gallitzin hercegnő, Curiené) számos eset az egyéni és társadalmi életből. A pedagógusokat közvetlenül érdekelheti a 7. eset amelyben egy ifjút tanítójáért való rajongása a tanítói pályára tereli. Szerzőnk behatóan foglalkozik a naplóírásnak és az eszményül választott férfiaknak, illetőleg életrajzaiknak az önevelésre gyakorolt hatásaival, ez utóbbiakra való tekintettel értékes irodalmi jegyzéket közöl a 275—79. lapon. Az izgalmas lelki küzdelmeket drámai erővel szemléltető 33. eset egy alapjában derék ifjút állít elénk, aki túlfűtött képzeletének szüntelen ingere nyomán megtéved és sikkasztóvá lesz.

A felsorolt és feldolgozott esetek, amelyeken a katolikus eszme gondolat és érzés vonul végig, természetesen nem meríthetik ki a valóságban előfordulókat. Ezek közül a totális, globális, integrális nevelés, szóval az egész ember harmónikus kifejlesztése és kifejlődése érdekében — esetleg egy új kiadás számára — ajánlanánk egy-két olyan esetet, amikor az egyénben a szellemi és a testi képességek és teljesítmények viszonya nincs helyes arány-

¹ »Ein Selbsterzieher grossen Stils«. Lásd még »Franklin Benjámint« (Magyar Paedagogia. 1906).

ban, egyik a másik rovására túlteng. A 20., 25., 32., 34. és 45. eset tanúsága szerint a szerző kellőképpen méltányolja ugyan a sportot és a testi kultúrát általában, ám a jelzett szélsőséges eseteknek tárgyalása az önneveléssel kapcsolatban csak üdvös lenne és előmozdítaná a két rendbeli kultúra kívánatos egyensúlyát.

Külön kell megemlékeznünk a szerzőnek két olyan eredeti újításáról, amelyekkel pedagógiai munkákban vajmi ritkán találkozunk. Az Előszót egy tanítómese pótolja, amely a szabályok maradandó értékét szemlélteti; a végző helyét pedig egy a szerző és egy képzelt olvasó között lefolytatott, részben kritikai párbeszéd foglalja el.

A Schneider hivatott vezetésével elemezett »eset«-ek alapján mélyen betekinthetünk az önnevelés fogalmának szövevényes tartalmába. Ha ezután egybevetjük és mérlegeljük gondolatbeli és érzelmi tényezőit, arra az eredményre jutunk, hogy az önnevelés az emberképzésnek egyik legsúlyosabb és legnehezebben megoldható kérdése; hogy hívei talán túlsokat remélnek tőle a külső nevelés tehetetlenségével szemben (pl. *Gedankenbeherrschung!*). Ám itt is nagy úr választja el a szót a tettől, a *mi*-nél fontosabb, döntő a *hogyan*. Voltak és vannak erkölccsel és felelősségérzéssel telített emberek, akik anélkül hogy önnevelésről hallottak volna, azt életük egész folyamán mintegy ösztönösen és sikerrel művelték. A magyar ember észjárását dicséri ez a mondat: Segíts magadon és Isten is megsegít. kf.

Arthur Hoffmann: Die erziehungswissenschaftliche Forschung i. J. 1939.

(Pädagogische Gesamtbibliographie. Heft 34.) Erfurt, 1940, 8-r., 112 l.

Köztudomású, hogy a német könyvészet mind rendszeresség, mind pedig frissesség szempontjából mintaszerűen van megszerelve. Ennek a példás szervezetnek egyik alapos terméke a fenti, az erfurti »Akademie gemeinnütziger Wissenschaften« kiadásában megjelent testes füzet. Egybegyűjti az 1939. évben Németországban és Svájcban megjelent, a nevelés ügyével foglalkozó irodalmi termékek — könyvek, füzetek és folyóirat-cikkek — legszükségesebb adatait: a szerző nevét, a mű pontos címét, a megjelenés helyét (a kiadót vagy folyóiratot), a lapszámot és az önálló kiadványoknál az árat is közli.

Az összeállítás igen áttekinthetően van elrendezve. Fejezetei: A) Általános művek (összefoglalások, kézikönyvek, könyvészet), B) Neveléstörténet, C) Neveléstan, D) Pedagógiai embertan, E) Pedagógiai községtan, F) Tanítástan, G) A köznevelés szervezete, H) Az ifjúság vezetése és segítése, I) A külföld nevelésügye. E csoportokon belül a keresést megkönnyíti az illető tudományág anyagának további részletezése; így pl. a »Neveléstan« című fejezet a következő alcímekre oszlik: I. A nevelés alapelvei. II. A neveléstan részletkérdései: 1. A nevelés és művelődés célja; 2. Nemzetpolitikai nevelés; 3. Szülői ház, Hitlerjugend, iskola; 4. Hivatásnevelés; 5. Honvédelmi nevelés; 6. A nevelés eszközei; 7. Leánynevelés; 8. Vallásos nevelés; 9. Felnőttek nevelése. Egy külön függelék az ú. n. »egyetemi írások«: rektori és dékáni beszédek, magántanári és doktori értekezések adatait közli, még pedig nemcsak a bölcsészettudományoké, hanem